

Esa Iivonen, johtava asiantuntija, MLL

Ajankohtaiskatsaus 4.4.2018

Ajankohtaiskatsaus lapsiperheköyhyyteen ja sen ehkäisemiseen

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Lapset ensin.

Köyhyys rajoittaa osallistumista

- **Köyhyys rajoittaa osallistumista tavanomaisena pidettävään elämään.** Köyhyys tarkoittaa sellaisten voimavarojen puuttumista, jotka mahdollistavat toimimisen yhteiskunnassa tavanomaisella tavalla (Peter Townsend).
- Köyhyys **aineellisena puutteena** ja köyhyys siihen liittyvinä **kielteisinä kokemuksina**

Köyhyys on ilkeä ongelma

- Ilkeään ongelmaan ei ole massaa yhtä syytä. Ongelman syyt, seuraukset ja oireet kietoutuvat toisiinsa.
- Ilkeää ongelmaa on vaikea tarkkarajaisesti määritellä. Määrittely riippuu siitä, mistä näkökulmasta ongelmaa katsotaan.
- Monet yhteiskunnalliset ongelmat, kuten köyhyys tai syrjäytyminen, ovat ilkeitä ongelmia.
- Ilkeään ongelmaan ei ole yhtä helppoa ratkaisua.

Köyhyys syrjäyttää lapsia

- Köyhyys on keskeinen eriarvoisuutta aiheuttava tekijä lasten elämässä.
- Lapsiperheköyhyyden taustalla on monia syitä.
- Lapsiperheiden köyhyydellä on laaja-alaiset seuraukset.
- Hyvinvoinnin perusta rakentuu lapsuudessa.

Perheen pitkäaikainen köyhyys on merkittävä riskitekijä

- **Lasten ja nuorten hyvinvointi eriytyy** heidän vanhempiansa tilanteen mukaan.
- **Perheen pitkäaikaiset taloudelliset ongelmat** heijastuvat vahvasti lasten ja nuorten hyvinvointiin.
- **Taloudelliset hankaluudet näkyvät nuorten elämässä** muun muassa hoitoa vaativina mielenterveyden ongelmina, heikompina kouluarvosanoina sekä lyhyempänä kouluttautumisena.

Köyhyys rajoittaa lapsen osallistumisen mahdollisuuksia

Pelastakaa Lasten kysely lasten kokemasta köyhyydestä:

Vastaajat 7-17-vuotiaita. Vastanneista 11 % koki perheensä olevan ”köyhä” tai ”erittäin köyhä”. **Näistä vastaajista:**

- 80 % koki **mahdollisuutensa harrastaa rajoittuneeksi**.
- 70 % on joutunut **jäämään pois harrastuksista** perheen taloudellisen tilanteen vuoksi.
- Yli puolet **ei ollut voinut köyhyyden vuoksi osallistua juhliin** (esim. syntymäpäiväjuhliin).
- Melkein 40 % oli **jäänyt pois luokkaretkiltä** rahatilanteen vuoksi.
- Yli puolet oli **joutunut kiusatuksi** köyhyyden vuoksi.

Lapset kantavat huolta perheen taloudesta

MLL toteutti yhteistyössä Kotivinkki-lehden kanssa vuonna 2010 kyselyn lapsille ja nuorille heidän kokemuksistaan perheen toimeentulovaikeuksista. Kyselyn vastaajat (1162) olivat 13-18-vuotiaita.

- **Lapset ja nuoret** kokevat olevansa enemmän **huolissaan rahojen riittävydestä** kuin heidän vanhempansa. Taloudellisesti tiukka tilanne **kiristää perheen keskinäisiä välejä ja vaikuttaa mielialaan.**
- Toimeentulovaikeuksista kärsivissä perheissä lapset ja nuoret kokevat **pelkoa, ahdistusta, huolta ja syyllisyyttä.**

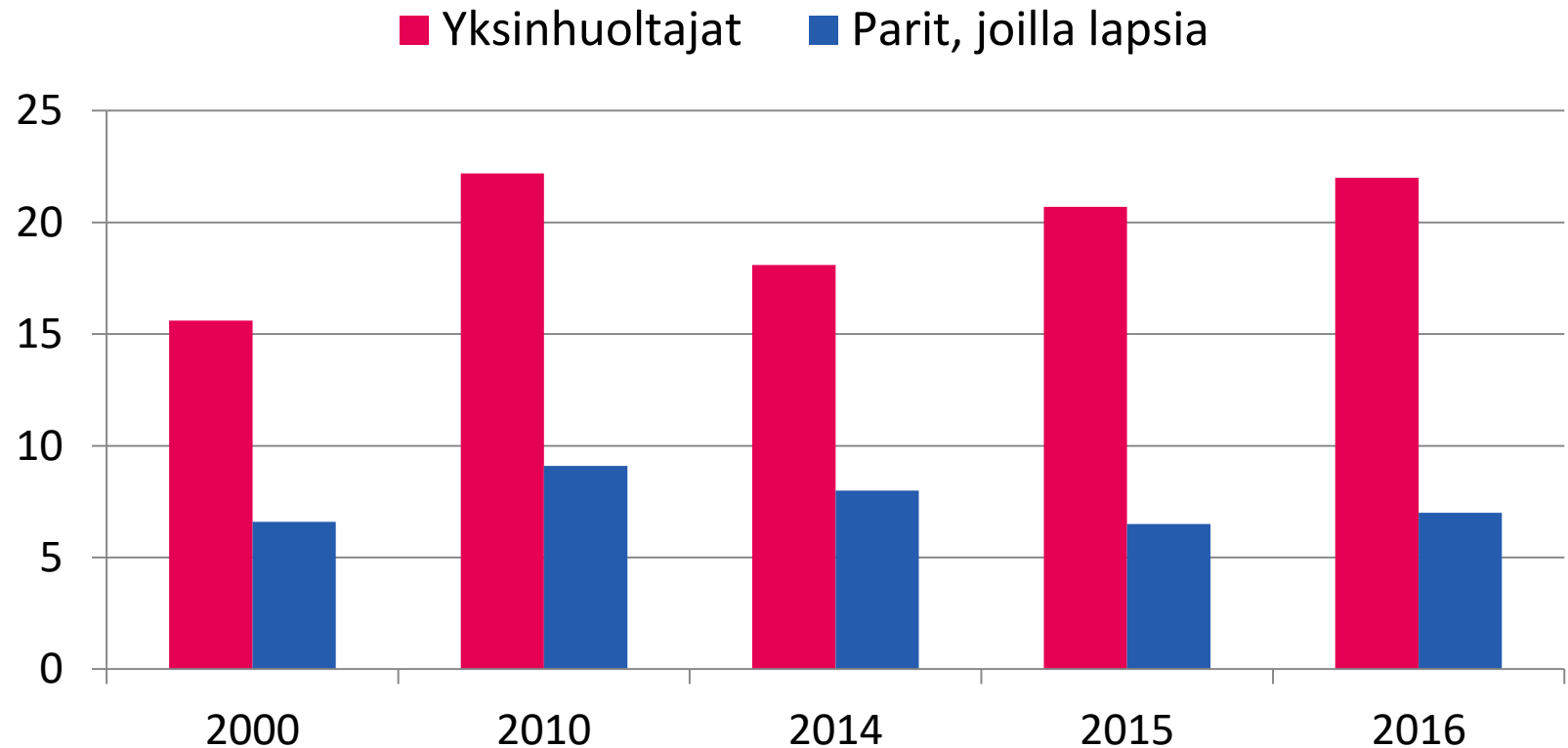
Köyhän lapsen sosiaalinen liikkumatila on kapea

- Lapsen hyvinvointiin vaikuttaa, **minkälaisena muut lapset hänet näkevät.**
- Paremmassa taloudellisessa asemassa olevalla lapsella on enemmän vaihtoehtoja. Hän on materiaalisten resurssiensa takia muiden lasten silmissä kiinnostava ja hän voi säädellä muiden suhtautumista itseensä.
- **Heikoista taloudellisista oloista tulevan lapsen mahdollisuudet säädellä muiden hänestä muodostamaa kuvaa ovat vähäisemmät.**

Yksinhuoltajaperheissä, pienten lasten perheissä ja monilapsisissa perheissä suurempi köyhyysriski

- **Pienituloisissa kotitalouksissa oli 110 000 lasta** vuonna 2016, mikä oli **10,2 % kaikista lapsista** (9,4 % vuonna 2015).
- **Yksinhuoltajaperheissä pienituloisuusaste (22 %) on kolme kertaa korkeampi** kuin kahden huoltajan perheissä (7 %).
- **Kolme- tai useampilapsisten perheiden lapset** kuuluivat selvästi useammin pienituloiseen talouteen (reilut 15 %) kun kaksilapsisten perheiden (hieman yli 6 %) tai yksilapsisten (9 %) perheiden lapset.
- Perheen elinkaarella pienituloisuusaste on suurimmillaan, kun **lapset ovat 0-2-vuotiaita**.

Yksinhuoltajaperheissä korkea pienituloisuusaste

Köyhyyttä työssäkäynnistä huolimatta

- Pienituloisuusrajan alapuolella olevista lapsiperheistä lähes puolessa oli töissä käyvä huoltaja. Köyhyyden taustalla on osa-aikatyötä, pätkätöitä ja matalapalkkaisuutta. **Köyhyys työssäkäynnistä huolimatta on Suomessa nimenomaan lapsiperheitä koskeva ilmiö.**
- Lapsiperheiden **toimeentuloetuuksien heikentyminen** lisää ja syventää köyhyyttä.

Sosiaaliturvan leikkaukset ovat lisänneet lapsiperheköyhyyttä

- Ajanjaksolla 2012–2015 sosiaalietuuksiin tehdyt muutokset olivat pienituloisia suosivia. Sen sijaan vuoden 2015 jälkeen tehdyt muutokset ovat heikentäneet pienituloisten asemaa.
- Erityisesti pienituloisten lapsiperheiden toimeentulo on heikentynyt vuoden 2015 jälkeen.

Mitä tehdä lapsiperheiden köyhyyden ehkäisemiseksi?

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Lapsiperheköyhyyden torjunnassa yleinen lapsi- ja perhepolitiikka perustana

- **Universaali lapsi- ja perhepolitiikka on perustana köyhyyden torjunnassa.**
- **Sen lisäksi tarvitaan kohdennettuja toimia.**
- **Tarvitaan sekä palveluiden että toimeentuloetuuksien kehittämistä.**

Varhaiskasvatus ja koulutus

- **Varhaiskasvatuksen merkitys eriarvoisuuden kaventajana**
- **Perusopetuksessa** opiskelun tuen ja oppilashuollon merkitys, maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tukeminen tärkeässä roolissa
- **Toisen asteen koulutuksen** maksuttomuus myös kirjojen, opiskeluvälineiden osalta, koulutuksen keskeyttämisen ehkäiseminen, opiskelun tuen parantaminen ja opiskeluhuollon riittävät voimavarat, yksilöllisten opintopolkujen mahdollisuuksien hyödyntäminen

Sote-palvelut sekä vapaa-ajan palvelut

- **Perheiden ja vanhemmuuden tuki palveluissa**
- **Lasten ja nuorten mielenterveysongelmien ehkäiseminen:** kiusaamisen ehkäiseminen, varhainen tuki mielenterveyden pulmissa, oppilas- ja opiskelijahuollon rooli tärkeä
- **Maksuttomista/edullisista lasten ja nuorten vapaa-ajan toiminnoista huolehtiminen**

Tulonsiirrot sekä työn ja perheen yhteensovittaminen

- **Perhe-etuuksien ostovoimasta ja tasosta huolehtiminen**, lapsilisän indeksikorotuksen palauttaminen, lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen nostaminen
- **Perhevapaa uudistus**, lapsiperheiden erilaisten tarpeiden huomiointi uudistuksessa, joustavammat perhevapaat, vanhempainvapaan pidentäminen ja vanhempainpäivärahojen minimitaso korotus

Työllistymisen edistäminen ja asuntopolitiikka

- **Kouluttautumismahdollisuuksien tarjoaminen** erityisesti toisen asteen koulutusta vailla oleville vanhemmille
- **Palkkatulojen, etuuksien ja verotuksen joustava yhteensovittaminen. Palkkatuen kehittäminen** työttömien vanhempien työllistämisen edistämiseksi
- **Lapsiperheiden asumiskustannusten alentaminen** asuntotuotantoa lisäämällä, asumistuen kehittäminen

Lapsen oikeuksien sopimus ja köyhyyden torjunta (1)

- Syrjimättömyys (2 art.)
- Lapsen edun ensisijaisuus (3 art.)
- Oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 art.)
- Lapsen näkemysten kunnioittaminen (oikeus tulla kuulluksi 12 art.)
- Vanhempien tukeminen (18 art.)

Lapsen oikeuksien sopimus ja köyhyyden torjunta (2)

- Lapsen oikeus hänen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon (27 art.)
- Lapsen oikeus sosiaaliturvaan (26 art.)
- Lapsen oikeus parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan ja terveyspalveluihin (24 art.)
- Koulutukselliset oikeudet (28-29 art.)
- Lapsen oikeus lepoon, vapaa-aikaan, virkistystoimintaan, leikkiin ja kulttuuriin (31 art.)

Syrjinnän kieltö edellyttää aktiivisia toimia

- YK:n lapsen oikeuksien komitea korostaa, että **syrjinnän kieltö ei ole vain passiivinen velvollisuus**, joka kieltää kaikenlaisen syrjinnän, vaan se edellyttää julkiselta vallalta myös toimenpiteitä sen takaamiseksi, että kaikilla lapsilla on mahdollisuudet nauttia oikeuksistaan.
- Tämä edellyttää **aktiivisia toimenpiteitä** sellaisten tilanteiden korjaamiseksi, joissa esiintyy eriarvoisuutta.

Lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi

- **Lapsivaikutusten arvioinnissa** tarkastellaan päätöksen/toiminnan vaikutuksia **lasten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen**.
- **Lapsibudjetoinnissa** valtion, kunnan tai maakunnan **talousarviota tarkastellaan lasten oikeuksien toimeenpanon näkökulmasta**.
- **YK:n lapsen oikeuksien sopimus** on sekä lapsivaikutusten arvioinnin että lapsibudjetoinnin **perustana**.

Suomeen tarvitaan lapsistrategia

- **Suomeen tarvitaan lapsi- ja perhepolitiikkaa ohjaamaan kansallinen lapsistrategia**, joka ohjaisi valtiovallan lisäksi kuntia ja maakuntia sekä myös järjestöjä ja yrityksiä.
- Strategian perustana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja sen toimeenpano.

MLL:n visio 2024

Suomi on lapsiystävällinen yhteiskunta, jossa lapsen etu asetetaan etusijalle ja jossa lapset ja nuoret voivat hyvin.

www.mll.fi

Twitter @MLL_fi

Twitter @Esalivonen

esa.iivonen@mll.fi

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO